



عدد مقدس

دلیل انتخاب هفت‌سین به طور دقیق مشخص نیست، اما عدد هفت بکی از اعداد مورد احترام و مذهبی ایرانیان باستان بوده است. احتمال می‌رود هفت‌سین را به مناسبت هفت امشاسپند بزرگترین فرشته مزدیستا- و یا نمادی از سپنتا گزیده باشند.

- اهورامزدا(به معنی سرور دانا)، و هومن (اندیشه نیک)، اردیبهشت (پاکی و راستی)، شهریور (شهریاری آرزو شده با کشور جاودانی)، سپیدارمزد (عشق و پارسایی)، خرداد (رسایی و کمال) و امرداد (نگهبان گیاهان) هفت امشاسپندان مقدس هستند.

«توان شهرباری»، سخنران جامعه زرتشتی در باره عدد هفت می‌گوید: «تقدیس عدد هفت از آیین مهر یا میتراست و به سال‌های دور باز می‌گردد. در این آیین هفت مرحله وجود داشت برای اینکه انسان به مقام عالی و آسمانی برسد. پس عدد هفت بیش از زرتشت برای انسان عزیز بوده و در آیین‌های مختلف و به نمادهای گوناگون چون هفت آسمان، هفت دریا، هفت گیاه دیده می‌شود.»

بیش از هفت‌سین

اینه و کتاب مقدس دیگر اجزاء سفره هفت سین هستند. برخی از خانواده‌های ایرانی علاوه بر هفت‌سینی که خوراکی‌های روییدنی هستند سکه نیز بر سر سفره می‌گذارند. آنها بر این باورند که سکه نماد دارایی و رونق شرایط مالی آنها است. ماهی نماد نیک بختی، شمع نماینده اتش، گل نشان دوستی و کتاب نماد دانایی است.

مسلمانان قرآن، زرتشتیان اوستا و کلیمیان تورات را بر بالای سفره‌هایشان جای می‌دهند. بر سر سفره زرتشتیان در کنار اسپند و سنجد، «آویشن» هم دیده می‌شود که به گفته موبد «فیروزگری» خاصیت ضد عفونی کننده و دارویی دارد و به نیت سلامتی و بیشتر به حالت تبرک سر سفره گذاشته می‌شود.

هفت‌سین آخرین تلاش برای استقبال از بهار

لحظه موعود نزدیک و نزدیکتر می‌شود. همه در تلاش و تکاپو هستند. سلیقه‌ها را به کار می‌گیرند. هر خانه، غرفه‌ای از این جشنواره است؛ جشنی از سفره‌ها و تاریخ کهن. سین‌ها را آماده می‌کنند. کنار هم می‌جینند؛ هفت‌سین، ماهی قرمز و کتاب آسمانی را. چیمان‌های مختلف تنها تقاضوتی است که به تکرار تاریخ چند هزار ساله رنگ و بویی دیگر می‌دهد.

چیدن سفره هفت‌سین و گردآوردن آن نشستن‌ها، دقیقه‌ها را یکی پس از دیگری بدרכه کردن به انتظار بوییدن بهار، آینینی کهن است که از دیرگاهان در ایران آنکه که خورشید وارد برج حمل می‌شود، جامه عمل پوشیده است.

در این میان برخی معتقدند هر یک از هفت‌سین‌ها که بر سر سفره گذاشته می‌شود علاوه بر آنکه نام آنها با حرف سین آغاز می‌شود باید ۴ ویژگی دیگر نیز داشته باشد. یکی آنکه نامش حتماً باید پارسی باشد از این رو سکه نمی‌تواند یکی از انتخاب‌ها باشد. چرا که واژه‌ای تازی است. دیگر آنکه ریشه گیاهی داشته باشد. خوردنی باشد. و آنکه اسمش ترکیبی نباشد برای مثلاً سیاه دانه را نمی‌توان در سفره هفت‌سین جای داد.

بر این اساس در میان ۲۰ میلیون واژه پارسی تنها هفت واژه را می‌توان با این ویژگی پیدا کرد.

سمنو: از جوانه های تازه رسیده گندم تهیه می شود
از آنجایی که فروهرها باعث روییدن گیاهان و جوانه
زدن آنها می شوند، خوردن این جوانه های بارور سبب
نیرومندی و باروری در تمام سال می شود.

سیب: روسستاییان سیب را در خم‌های ویژه‌ای نگهداری می‌کردند و پیش از نوروز به یکدیگر هدیه می‌دادند. سیب با زایش هم نسبت دارد. بدین صورت که اغلب درویشی سیبی را از وسط نصف می‌کرد و نیمه از آن را به زن و نیمه دیگر را به شوهر می‌داد. بدین ترتیب مرد از عقیم بودن و زن از نازایی رها می‌شد.

سکه زرد و سفید: نمادی است از امیاش‌سپند شهیر یور
که نگهبان فلزات دانسته می‌شود و بودن آن بر سر
خوان برکت و سرشاری در آمد را به دنبال دارد.

سنجد: بُوی برگ و شکوفه درخت آن محرک عشق و دلباختگی است که از مقدمات اصلی تولد و زایندگی است، بین وجود آن نشانه‌ای از زایش کیهان است.

سبزه: نماد شادابی و سرسبزی و نشانگر زندگی بشر و پیوند او با طبیعت است.

سماق و سیر: نماد چاشنی و محرك شادي در زندگى هستند.

تخم مرغ: نماد زایش و افرینش است و نشانه‌ای از نطفه و نژاد.

اینها نماد روسایی است و حتما باید در بالای سفره جای بگیرد.

عنوان نشانه اسفندماه بر سفره گذاشته می شود.
شاخص های سرو، دانه های انار، گل بیدمشک، شیر تارنج، نان و پنیر، شمعدان را هم می توان از دیگر اجزاء سفره هفت سین دانست.

«کتاب مقدس» هم یکی از پایه های اصلی خواننودوزی است و هر خانواده به تناسب مذهب خود، کتاب مقدسی، آ که قبیه، داد، د سفه هم گذاشت.

تاریخ و مطالعات فرنگی

سین جای شین را گرفت

برخی گفته‌ها حکایت از آن دارد که در عصر باستان ایرانیان به جای هفت‌سین، هفت‌شین در سفره نوروز می‌گذاشتند. هفت‌مدادهای که با حرف شین آغاز می‌شد.

شهد (عسل)، شربت، شکر، شیرینی، شراب، شببو، شمشاد، شالیل، شدر، شمع، شقایق و شاخه نبات اجزای تشکیل دهنده سفره هفت شنبه، بودند.

اما با ممنوعیت شراب در ایران در قرن ۳ هجری هفت سین
جایگزین هفتشین شد.

«مسعود انصاری»، پژوهشگر در حوزه تاریخ درباره پیشینه هفت سین و وجود هفت شین در گذشته می‌گوید: «زبان کنونی ما از زبان پارسی میانه گرفته شده که دو زبان بوده است؛ پارسی پهلوی اشکانی و پهلوی ساسانی. زبان پهلوی ساسانی اندک اندک گسترش پیدا می‌کند و زبان پهلوی اشکانی را در خود حل می‌کند. در زبان اشکانی سیاری از «س» ها را «ش» تلفظ می‌کردند و ساسانیان بسیاری از «ش» ها را «س» می‌گفتند. برای مثال ساسانیان می‌گفتند: فرستاده - فرسته و لی اشکانیان می‌گفتند: فرشتاده - فرشتة. ساسانیان می‌گفتند: مست و سفته و لی اشکانیان می‌گفتند: مشت و شفته.»

هفتچین پیش از شین و سین

برخی دیگر به وجود «هفت چین» در ایران پیش از اسلام اعتقاد دارند. سخنران جامعه زرتشتی در این باره می‌گوید: «در زمان هخامنشیان در نوروز روی هفت طرف چینی غذا می‌گذاشتند که به آن هفت چین یا هفت چینی می‌گفتهند.

بعدها در زمان ساسانیان هفت شین رسم متداول مردم ایران شد و شمشاد در کنار بقیه شین های نوروزی، به نشانه سبزی و جاودانگی بر سر سفره قرار گرفت. پس از سقوط ساسانیان وقتی که مردم ایران اسلام را پذیرفتند، سعی کردند که سنت ها و آیین های باستانی خود را هم حفظ کنند.»

هفتستون هم داستانی است

برخی گویند که مردم ایران در دوران کهن که تنها پیش از آنها کشاورزی بود، ده روز مانده به نوروز تخم گیاهان را روی هفتستون در کنار خانه خود می‌کاشتند یا هفتستون از سبزه، سبزه می‌کردند و بر آن بودند که هریک از این گیاهان که بهتر بروید، در آن سال بیشتر از آن محصول بکارند.

هرچند شاید این تفکر نتواند به درستی هفت‌سین را توجیه کند ولی بی‌شك دلیل وجود سبزه در سفره نوروزی ازین رسم نیز به هاء، گ فهانت است.